

طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه‌درسی مدارس متوسطه کشور: یک مطالعه موردی

علی کشاورز زاده^۱، محسن فرمهینی فراهانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۵/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۲/۱۵

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس به صورت مورد مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد صورت گرفت. برای این اساس، مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی برنامه درسی مدارس گردآوری و توسط کارشناسان و متخصصین اعتبارسنجی بررسی گردید. پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر، ۳۰۰ نفر از کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین ارزیابی کیفیت دانشگاه بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته و تجزیه داده‌ها از آماری توصیفی و تحلیل داده‌ها از آزمون (t) تک نمونه‌ای صورت گرفته است. در مجموع، محاسبه آزمون (t) در مورد هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها با درجه آزادی مشخص (۲۹۹)، چون سطح معنی‌داری مشاهده شده ($\text{sig}=0$) و سطح خطای ۵٪ نشان داد که ملاک‌ها و شاخص‌های برای ارزیابی برنامه درسی مدارس کشور مهم و قابل قبول هستند و همه ملاک‌ها و شاخص‌ها در سطح مطلوبی قرار دارند.

واژگان کلیدی: اعتبارسنجی، کیفیت، برنامه درسی، ملاک، شاخص.

مقدمه

آموزش و پرورش به عنوان شاه کلید توسعه و پیشرفت ملت‌ها می‌باشد که وظیفه اصلی آن تربیت نیروی انسانی می‌باشد، لذا حصول اطمینان از کیفیت، صلاحیت، مناسب بودن،

۱- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه شاهد تهران. (نویسنده مسئول)،

ایمیل: keshavarz.ali66@gmail.com

۲- دانشیار و عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد تهران، ایمیل: farmahinifar@yahoo.com

اهداف، خط‌مشی‌ها، برنامه‌ها، عملکردهای اجرایی دستگاه عظیم آموزش و پرورش ضروری است (بختیاری، ۱۳۸۳).

کیفیت^۱ (آموزش) مدرسه، مفهومی چند بعدی است و به تغییراتی که در رفتار دانش‌آموز حاصل می‌شود اشاره دارد یا به عبارتی همان یادگیری می‌باشد (پازارگادی، ۱۳۸۳). کیفیت آموزش، باید تمام کارکردها و فعالیت‌های مدرسه از قبیل فرایند یاددهی- یادگیری، دانش‌آموزان، معلمان، امکانات و تجهیزات و... را شامل شود و یا به عبارتی دیگر باید تمام عناصر فرایند یاددهی- یادگیری اعم از درونداد، فرایند و برونداد مورد توجه باشد (بازرگان ۱۳۸۰: ۸۰).

آموزش متوسطه به تبع تحولات پیش‌آمده در جهان و ضرورت انطباق این آموزش با نیازهای جدید و طرح مسئله «کیفیت در آموزش و پرورش» توسط یونسکو و تأکید این سازمان بر آن، توجه اکثر کشورهای جهان را به خود جلب کرده و کنفرانس‌های برگزار شده در «ادیمبورگ اسکاتلند» (۲۰۰۴) نیز شروع مناسبی برای توجه به امر کیفیت آموزش متوسطه در سطح منطقه و جهان بوده و ضرورت توجه به این امر را بیش‌ازپیش آشکار کرده است (جوادی، ۱۳۸۸: ۷).

یکی از این حوزه‌های اساسی در این زمینه برنامه‌ریزی درسی^۲ می‌باشد. برنامه‌ریزی درسی، در حوزه آموزش به معنی برنامه‌ریزی درسی است ولی در مفهوم عام به معنی میدان عمل است برای کسب تجربه در حیطه یادگیری و خود نوعی تجربه آموزشی برنامه‌ریزی شده است. هدف اصلی برنامه درسی، تربیت و تأمین منابع انسانی متخصص، متبحر و متعهد بر اساس وظایف معین است که پس از تحصیل بر عهده او گذاشته می‌شود (محمدی نژاد، ۱۳۹۰). برنامه‌ریزی درسی در نظام آموزش ایران در تشکیلاتی به نام «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» صورت می‌گیرد. این دفتر زیر نظر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به شمار می‌رود و وظیفه اساسی آن، تهیه و تدوین برنامه درسی کشور در مقاطع مختلف آموزشی می‌باشد (احمدی، ۸۵). از آنجا که ساختار اداره آموزش و

1- quality

2-Development

پرورش کشور، به صورت متمرکز می‌باشد و کلیه تصمیمات اساسی در سطح تشکیلات ستادی وزارت خانه «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» انجام می‌پذیرد، سایر نقاط کشور به تبع آن، مدارس، نقش تعیین کننده در تصمیمات برنامه‌ای ندارند (احمدی، ۱۳۸۲ الف). برنامه درسی به عنوان انتقال‌دهنده اطلاعات و فراهم کننده زمینه برای رشد و کسب مهارت‌ها و ساختن دانش، از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می‌باشد. بنابراین توجه به کیفیت آن‌ها امروزه بحث غالب آموزش و پرورش را تشکیل می‌دهد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۷). بدون شک این برنامه درسی مدارس بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، معلمان و دیگر دست‌اندرکاران مدرسه تأثیر شگرف را دارد (آلابی، ۲۰۱۳).^۱

ارزیابی از کیفیت برنامه درسی مدارس به عنوان عامل مهم و اساسی در کیفیت آموزش و پرورش، در اکثر کشورهای دنیا به‌ویژه کشورهای با نظام آموزشی پیشرفته رایج می‌باشد (الست، ۲۰۰۷).^۲ بنابراین به منظور نظارت و ارزیابی بر کیفیت برنامه درسی و مقایسه آن با استانداردهای موجود رد این زمینه باید به تدوین شاخص‌هایی جهت این مهم پرداخت (پرستون، ۲۰۰۹). الگوی اعتبارسنجی^۳ یکی از رویکردهای ارزشیابی کیفیت آموزشی مبتنی بر نظر متخصصان می‌باشد. این الگو معروف‌ترین مدل ارزشیابی کیفیت نظام‌های آموزشی در جهان است که در آن شاخص‌های عناصر مختلف نظام آموزشی در دو مرحله «ارزشیابی درونی»^۴ و «ارزشیابی برونی»^۵ تدوین می‌شود؛ بر این اساس ابتدا «عوامل»^۶ نظام‌های آموزش و پرورش مشخص و سپس «ملاک‌ها»^۷ و «شاخص‌های» یا (نشانگر)^۸ آن تعیین می‌شود (میرزاحمدی، ۱۳۸۵: ۴۲۲). این الگو در ایالات متحده سابقه یک‌صد ساله دارد. در هفتصد و شصتین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش موضوع استقرار نظام اعتبارسنجی در آموزش پرورش تصویب شد (یادگارزاده، ۱۳۸۸: ۳). این الگو

1 - B.O. Alabi

2 - Alstete WJ.

3 - Accreditation Model.

4 - Internal Evaluation.

5 - External Evaluation.

6 - Factors.

7 - Criteria.

8 - Indicator/ Indexes.

دارای دو کارکرد اصلی می‌باشد که یکی شامل کنترل کیفیت و دیگری ارتقای تضمین کیفیت می‌باشد، کارکرد اول شامل یک مکانیسم پالایش در تأیید این که آیا یک مؤسسه آموزشی حداقل الزامات کیفیت را برآورده می‌سازد و اینکه رویه‌های کنترل کیفیت در آن زمینه متناسب هستند؛ به کار می‌رود. در مورد کارکرد دوم، تضمین کیفیت اشاره به فرایندهای ارزشیابی یک مؤسسه یا یک برنامه دارد که به یک تجزیه و تحلیل و پیشنهادهایی در ارتباط با کیفیت مؤسسه یا برنامه «راہبردهای ویژه تضمین کیفیت» منجر می‌شود (میرزاحمدی ۱۳۸۵: ۴۱۶).

در زمینه طراحی، تدوین، اعتبارسنجی و ارزیابی کیفیت می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره داشت.

الف: داخلی

کشاورز زاده (۱۳۹۲) در پژوهشی «ارائه چهارچوبی برای تضمین کیفیت در آموزش متوسطه کشور»، به ارائه مجموعه‌ای از عامل‌ها، ملاک‌ها و شاخص‌هایی برای تضمین کیفیت در آموزش متوسطه کشور پرداخته و حاصل کار را در مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد به‌طور آزمایشی اجرا کرده است. یکی از این عامل‌ها، عامل برنامه درسی می‌باشد. پژوهش برای این عامل مجموعه‌ای از ملاک‌ها و درنهایت برای ملاک‌های مطرح شده مجموعه از شاخص‌های مربوطه را پیشنهاد داده است.

یادگارزاده (۱۳۸۸) در پژوهشی «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش»، اعتبارسنجی را به عنوان یک الگوی ارزشیابی بررسی و ضمن مرور تعاریف و سابقه اعتبارسنجی در نظام‌های آموزشی، درباره هدف‌ها و روش‌های آن بحث کرده. همچنین در این پژوهش چالش‌های پیش روی استقرار نظام اعتبارسنجی در مدارس رو مورد بحث قرار داده است.

یادگارزاده (۱۳۸۸) در پژوهشی «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش، فرصت‌ها و تهدیدها»، فرصت‌ها و تهدیدها برای اعتبارسنجی به مدارس پرداخته است.

پازارگادی (۱۳۸۲) در پژوهشی «ارائه الگویی برای اعتبارسنجی (تضمین کیفیت) برای آموزش و پرورش» که در این پژوهش برای ارائه الگوی پیشنهادی خود به بررسی فلسفه و اهداف مدرسه، ساختار نقش و وظایف و همچنین به بررسی ۹ مؤلفه برای اعتباربخشی

پرداخته است که این ۹ عامل شامل: رسالت و اهداف، برنامه آموزشی و درسی، سنجش دانش‌آموزان، دانش‌آموزان، کادر آموزش/کارکنان، منابع آموزشی، ارزشیابی برنامه، مدیریت، بازنگری برنامه‌ها می‌باشد که برای هر کدام استاندارد پایه را تعریف کرده و پس از آن استاندارد ارتقای کیفی برای آن مؤلفه را بیان کرده است.

بقایی شیوا (۱۳۷۴) در طرح پژوهشی «الگوی اعتبارسنجی برای نظام جدید آموزش متوسطه»، بعد از مورد نظر قرار دادن عوامل اعتبارسنجی (کاربرد آموزشی، دانش‌آموز، منابع کالبدی، برنامه‌ریزی و فعالیت‌ها ارزیابی، مدیریت)، ضمن مراجعه به اسناد و مدارک نظام آموزش متوسطه و مصاحبه با کارشناسان و متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی یک مجموعه استاندارد پیشنهادی (۱۳) استاندارد مربوط به کادر آموزشی، ۵ استاندارد مربوط به دانش‌آموزان، ۴ استاندارد مربوط به منابع کالبدی، ۳ استاندارد مربوط به مدیریت و ۳ استاندارد مربوط به برنامه‌ریزی و فعالیت‌های ارزیابی) را تدوین نمود

جوادی (۱۳۸۸) در پژوهشی «ضرورت‌ها و چگونگی ایجاد نظام تضمین کیفیت در آموزش و پرورش»، این پژوهش به تعریف اصطلاحات مربوط به تضمین کیفیت در آموزش و پرورش پرداخته و سپس به هدف‌های تضمین کیفیت در آموزش و پرورش، سابقه موضوع، چگونگی ایجاد نظام تضمین کیفیت در این نظام، رویکردهای عمده برای تضمین کیفیت و در آخر به ارائه چند پیشنهاد پرداخته است.

میرزا محمدی (۱۳۸۵) در طرحی پژوهشی «مبانی نظری احصاء شاخص‌های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش»، مدل سه‌عاملی نظام آموزش و پرورش شامل درونداد، فرایند و برونداد (واسطه‌ای و نهایی) مورد نظر قرار گرفته است.

رجایی پور (۱۳۸۶) در پژوهشی «بررسی شاخص‌های مطلوب در فرایند ارزشیابی مدیریت مدارس از دیدگاه مدیران و دبیران متوسطه شهر کرد»، بر اساس یافته‌های پژوهش، از نظر مدیران و دبیران مهم‌ترین شاخص‌ها در ارزشیابی مدیریت مدارس مربوط به امور آموزشی می‌باشد. آنان به ترتیب شاخص‌های مربوط به امور مالی، فضا و تجهیزات آموزشی، امور کارکنان آموزشی، امور دانش‌آموزان و روابط مدرسه و اجتماع را به عنوان مهم‌ترین شاخص‌ها در ارزشیابی عملکرد مدیر اعلام نموده‌اند.

عبدللهی (۱۳۸۶) در پژوهش «طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی»، با استفاده از الگوی سیپ^۱ که شامل چهار عنصر: زمینه، درونداد، فرایند و برونداد است، به اعتباریابی و رواسازی نشانگرهای ارزیابی عملکرد کیفی آموزشگاهی پرداخته شده است.

علیاری و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی «تدوین و استانداردسازی شاخص‌های ارزشیابی کیفیت و اعتبارسنجی برنامه درسی دور کارشناسی پیوسته رشته پرستاری دانشگاه‌های علوم پزشکی»، که هدف پژوهش، تدوین و استانداردسازی شاخص‌هایی جهت ارزشیابی کیفیت و اعتبارسنجی برنامه درسی دوره کارشناسی پیوسته رشته پرستاری دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور می‌باشد.

ربیعی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی «مقایسه نرخ‌های آموزشی و کیفیت آموزش و پرورش نمونه‌های برتر مدارس دولتی و غیرانتفاعی استان چهارمحال و بختیاری»، در این پژوهش به مقایسه کیفیت آموزش و پرورش مدارس دولتی و غیرانتفاعی استان چهارمحال و بختیاری بوده است که در دو بخش کمی و کیفی صورت پذیرفته است.

یوسفی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی «شاخص‌های سنجش کارایی درونی در دانشگاه‌های علوم پزشکی»، در این پژوهش شاخص‌های کارایی درونی در آموزش عالی قادر خواهند بود با سنجش تعامل درون دادها، فرایندها و بروندادها، کیفیت‌ها را در قالب کمی‌ها نشان داده و به عنوان یک نظام ارزشیابی مدون، علمی و نهادینه برای ارزیابی دانشگاه‌های کشور مورد استفاده قرار گیرند.

بازرگان (۱۳۷۲) در پژوهشی «سیستم نشانگرهای آموزشی کاربرد آن در تحلیل کارایی دانشگاهی»، این پژوهش یکی از اولین کارها در زمینه طراحی شاخص‌های ارزشیابی آموزشی می‌باشد پژوهشگر در این پژوهش ضمن دسته‌بندی نشانگرهای آموزشی بر اساس مدل سیستمی، چگونگی تدوین سیستم نشانگرهای آموزشی را پیشنهاد داده است.

ب: خارجی

فرم‌هینی فراهانی و کشاورز زاده و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی «اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت مدیران مدارس متوسطه کشور»، مجموعه ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت مدیران متوسطه کشور را شناسایی و توسط کارشناسان و متخصصان دانشگاهی اعتبارسنجی و در نمونه آماری خود اجرا کرده است.

وزارت آموزش و پرورش ویرجینیا^۱ (۲۰۱۱) در طرحی پژوهشی «استانداردهای اعتبارسنجی برای مدارس ویرجینیا»، دوازده استاندارد اهداف و مقاصد، مدیریت و رهبری، برنامه‌ریزی بهبود مدارس، منابع مالی، وسایل و تجهیزات، سازمان و جو مدارس، امنیت و سلامت مدارس، برنامه‌ریزی آموزشی و ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان می‌باشد. هر کدام شامل تعداد زیادی از ملاک‌ها و شاخص‌ها می‌باشد که برای اعتبارسنجی مدارس در مدارس استفاده می‌باشد.

وزارت آموزش و پرورش هنگ‌کنگ^۲ (۲۰۱۱ و ۲۰۱۲) در طرح پژوهشی «استانداردهای پیشرفته اعتبارسنجی برای سیستم‌های کیفیت مدارس کشور هنگ‌کنگ»، این پژوهش عامل‌ها، ملاک‌ها و شاخص‌هایی اعتبارسنجی برای تضمین کیفیت در سیستم مدارس خود را شناسایی کرده‌اند که می‌توان به: اهداف و مقاصد، مدیریت و رهبری، برنامه‌ریزی بهبود مدارس، منابع مالی، وسایل و تجهیزات، سازمان و جو مدارس، امنیت و سلامت مدارس، برنامه‌ریزی آموزشی و ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان اشاره کرد.

وزارت آموزش و پرورش فیلادلفیا^۳ (۲۰۰۹) در طرحی پژوهشی «استانداردهای اعتباربخشی برای مدارس ایالت فیلادلفیا»، در این پژوهش به شناسایی دوازده عامل اعتبارسنجی که هر کدام شامل ملاک‌ها و شاخص‌هایی می‌باشد که شامل «استاندارد اهداف و مقاصد، مدیریت و رهبری، برنامه‌ریزی بهبود مدارس، منابع مالی، وسایل و تجهیزات، سازمان و جو مدارس، امنیت و سلامت مدارس، برنامه‌ریزی آموزشی و ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان» پرداخته است.

1 - Virginia Board of Education

2 - Ministry of Education, Hong Kong

3 - Middle States Association of Colleges and Schools phladelphia

اندرسون (۲۰۱۱)^۱ در پژوهشی «شاخص‌های تضمین کیفیت در آموزش متوسطه»، در این پژوهش، پژوهشگر در این پژوهش یک مجموعه از شاخص‌ها برای تضمین کیفیت در آموزش و پرورش متوسطه کلمبیا را طراحی اعتبارسنجی کرده و سپس به مدارس متوسطه پیشنهاد می‌کند.

باتانی^۲ (۱۹۹۶) در پژوهشی «نشانگرهای عملکردی سیستم آموزشی» یک مجموعه از شاخص‌ها را در نظر گرفته است. پژوهشگر به عنوان رئیس طرح سیستم شاخص‌های آموزشی بین‌المللی در مرکز تحقیقات و نوآوری آموزشی در سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در پاریس در مقاله خود ۳ مجموعه از نشانگرهای آموزشی را تحت عناوین کلی شاخص‌های زمینه، فرایند و منابع شامل شاخص‌های مالی، مشارکت، تحقیق و توسعه آموزشی و تصمیم‌گیری و شاخص‌های برون‌داد بررسی کرده است.

ویلیس^۳ (۲۰۰۳) در پژوهشی «تأثیر ارزشیابی مدیران بر پیشرفت آموزشی مدارس در مدارس ایالت ماساچوست آمریکا»، در این پژوهش مشخص شده که بین ارزشیابی و پیشرفت آموزشی مدارس رابطه معناداری وجود دارد. مهم‌ترین شاخص‌ها در ارزیابی عملکرد مدیران بر اساس نتایج تحقیقات مذکور مربوط به امور آموزشی، امور دانش‌آموزی، امور کارکنان آموزشی و امور مربوط به والدین مدارس می‌باشد.

مرکز ملی آمارهای آموزشی دپارتمان آموزش و پرورش ایالات متحده (۲۰۰۰)^۴ یکی دیگر از معروف‌ترین گزارش‌های تفصیلی درباره «شاخص‌های آموزش و پرورش» را انجام داده است. این گزارش را می‌توان یک چارچوب مفهومی و عملی معتبر در زمینه شاخص‌های آموزشی دانست که به خوبی تصویر کیفیت آموزش و پرورش را منعکس کرده است. گزارش مزبور شامل ۱۳ شاخص در بخش‌های مختلف آموزش و پرورش می‌باشد.

1 - Anderson.Lena.

2 -Battana.N.

3 -willis- Willis, C.A.J.

4 -NCES.

سازمان همکاری توسعه اقتصادی (۱۹۹۸)^۱ گزارشی را با عنوان «نگاهی به آموزش؛ شاخص‌های آن» منتشر کرد که برای نخستین بار در آن با استفاده از شاخص‌های یاد شده وضعیت نظام‌های آموزشی کشورهای عضو را به صورت تطبیقی نشان می‌داد. این نشریه از آن تاریخ سالانه در دو جلد تفصیلی و تحلیلی انتشار می‌یابد و هر سال شاهد افزایش یا تعدیل برخی از شاخص‌ها با توجه به مقولات مورد توجه در نظام‌های آموزشی در مقیاس جهانی هستیم. طبق آخرین نسخه نگاهی به آموزش، شاخص‌های آموزشی به تعداد ۳۶ و در ۶ زمینه می‌باشد.

مهم‌ترین مشکلات در ارزیابی از کیفیت برنامه درسی مدارس، گرایش به ذهنی‌گرایی و دور شدن از عینیت‌گرایی است. این شرایط زمانی رخ می‌دهد که ملاک‌ها و نشانگرهای ملموس و قابل‌سنجش در دسترس ارزیابان نباشد و آنان برای ارزیابی به معیارهای ذهنی متوسل شوند. این کار، ارزیابی را بسیار مخاطره‌آمیز می‌سازد. در چنین حالتی، حرکات و رفتارهای سلیقه‌ای و فردی در سازمان نظارتی مشاهده می‌شود و امکان تبعیض قائل شدن و نبود معیار رتبه‌بندی در نظارت بسیار محتمل است (عبداللهی، ۱۳۸۶). استفاده از شاخص‌های قابل اندازه‌گیری و دقیق در ارزیابی، می‌تواند به وضوح، دقت و سرعت ارزیابی افزود (وزارت آموزش و پرورش فیلا دلفیا، ۲۰۰۹). بنابراین برای ارزیابی عملکرد مدارس باید یک سامانه ارزیابی دقیق، عینی، منطقی و قابل اندازه‌گیری در قالب ملاک‌ها و شاخص‌هایی تدوین شوند. لذا، در فرآیند ارزشیابی کیفیت و اعتبارسنجی برنامه درسی نیز جهت قضاوت درباره کیفیت و تعیین سطح مطلوبیت آن باید عامل مورد ارزشیابی، ملاک ارزشیابی و شاخص‌هایی را مورد نظر قرار داد که بتوان به وسیله آن‌ها داده‌های لازم را در خصوص وضعیت موجود جمع‌آوری کرد و با تحلیل و تفسیر آن‌ها به قضاوت پرداخت (مک دولند، ۲۰۰۹).^۳

پژوهش حاضر با در نظر گرفتن مبانی نظری و پیشینه پژوهشی مربوط در این زمینه با هدف شناسایی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس

1 - OESD.

2 - Middle States Association of Colleges and Schools Philadelphia

3 - Mott MacDonald.

متوسطه کشور، از طریق مورد بررسی قرار دادن تحقیقات انجام گرفته داخلی و خارجی در این مورد، مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از برنامه درسی مدارس را شناسایی و برای هر یک از این ملاک‌ها، شاخص‌هایی را شناسایی و در قالب پرسشنامه - ای با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین، سپس توسط ۳۰۰ تن از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین دانشگاهی اعتباربخشی کرده است. بعد از انجام محاسبات آمار توصیفی و استنباطی، چارچوب نهایی، مشکل از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از کیفیت برنامه درسی برای مدارس متوسطه کشور ارائه می‌گردد. به این امید که اعضاء (مسئولین، مدیران) را نسبت به وضع موجود و حرکت به سمت وضع مطلوب و بهبود وضعیت کیفیت و برنامه‌ها ترغیب و تشویق کند. از این جهت می‌توان گفت این پژوهش میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز باشد. با ملاحظه مبانی نظری و سابقه پژوهش مذکور، مسئله اساسی پژوهش حاضر این می‌باشد که ملاک‌های و شاخص‌های ارزیابی از برنامه درسی مدارس متوسطه کشور کدامند؟

در پژوهش حاضر منظور ما از برنامه درسی مجموعه عوامل و مؤلفه‌های مربوط به حوزه یادگیری، از قبیل: هدف، محتوا، ارزشیابی، فرآیند یاددهی - یادگیری، عملکرد معلمین، یادگیرندگان، فضا و تجهیزات و زمان می‌باشد. همچنین، ملاک‌ها، ویژگی‌هایی از برنامه درسی است که قضاوت درباره وضعیت آن‌ها چگونگی مطلوبیت برنامه درسی مدارس متوسطه کشور را آشکار می‌کند و شاخص‌ها، مشخصه‌هایی هستند که خصوصیات کیفی را در قالب کمیت‌ها بیان نموده و آن‌ها را به صورت ارزش‌های عددی قابل فهم (میانگین، نسبت و یا نرخ) جهت قضاوت درباره ملاک‌های مورد نظر عامل برنامه درسی نظام آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد به کار می‌رود.

سؤالات پژوهش:

- ملاک‌های ارزیابی از کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه کشور کدامند؟
- شاخص‌های ارزیابی از کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه کشور کدامند؟

روش پژوهش

با توجه به هدف پژوهش که طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه کشور (مطالعه موردی مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد) می‌باشد پژوهش حاضر طریق مطالعه اسناد و مدارک وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهش‌های موجود در داخل کشور و خارج از کشور، مجموعه‌ای از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌هایی ارزیابی برنامه درسی آموزشی را شناسایی و در قالب پرسشنامه‌ای با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین کرده که اعتبار این مجموعه، ملاک‌ها و شاخص‌ها توسط ۳۰۰ نفر از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین دانشگاهی تأیید شد. بنابراین روش این پژوهش، از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد.

جامعه و نمونه آماری:

با توجه به هدف پژوهش که طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی برنامه درسی مدارس متوسطه ایران (مطالعه موردی مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد) می‌باشد، جامعه و نمونه آماری پژوهش شامل:

الف: اسناد و مدارک وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهش‌های موجود در داخل کشور و خارج از کشور که در زمینه موضوع وجود دارد.

ب: کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و چند تن از متخصصین و صاحب‌نظران در زمینه ارزشیابی کیفیت می‌باشد.

نمونه در این مرحله از پژوهش شامل؛ پژوهش از طریق مطالعه اسناد و مدارک وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهش‌های موجود در داخل کشور و خارج از کشور مجموعه‌ای از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌هایی ارزیابی از برنامه درسی مدارس را شناسایی و در قالب پرسشنامه‌ای با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین کرده که اعتبار این مجموعه عامل‌ها، ملاک‌ها و شاخص‌ها توسط ۳۰۰ تن از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین عرصه دانشگاهی به‌منظور اعتباریابی قرار گرفت. با توجه به ماهیت پژوهش، دشواری و

محدودیت دسترسی به کارشناسان و متخصصین، به صورت هدفمند از افراد صاحب نظر در حیطه ارزیابی کیفیت در دانشگاه‌های کشور و کارشناسان صفی و ستادی اداره آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد به عنوان نمونه پژوهش استفاده شده است. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان کارشناس، اشتغال حداقل ۵ سال در پست‌های مدیریتی و آشنایی با دانش ارزشیابی کیفیت در آموزش و پرورش می‌باشد. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان متخصص دانشگاهی، آشنایی و داشتن تحقیقات مرتبط با ارزیابی کیفیت آموزش می‌باشد. حجم نمونه به این ترتیب انتخاب می‌شود که، از میان ۳۰۰ تن از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین عرصه دانشگاهی، ۸۱ درصد (۲۴۳ نفر) کارشناسان آموزش و پرورش می‌باشند که شامل معلمان، مدیران مدارس و کارکنان ستادی آموزش و پرورش می‌باشند. متوسط سن پاسخ‌دهندگان ۴۳ سال، ۸۱ درصد از آن‌ها دارای مدرک لیسانس و ۱۹ درصد از آن‌ها دارای مدرک کارشناسی ارشد، متوسط سابقه تدریس آن‌ها ۱۶ سال می‌باشند. (۵۷ نفر) ۱۹ درصد دیگر از متخصصین صاحب نظر ارزیابی کیفیت و تیم ارزیابی دفتر نظارت و ارزشیابی دانشگاه شاهد هستند که ۳۰ درصد از متخصصین دارای درجه علمی، دانشیاری، ۲۰ درصد کارشناسی ارشد و ۵۰ درصد دیگر از متخصصین دارای درجه استادیاری می‌باشند. همچنین متوسط سنی متخصصین ۴۵ سال و متوسط سابق تدریس آن‌ها ۱۵ سال می‌باشند.

ابزار و روش جمع‌آوری داده‌های:

با توجه به هدف پژوهش حاضر، اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه، برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. لازم به ذکر است که در تهیه این پرسشنامه مراحل زیر مراعات شده است.

- ۱- پژوهشگر با بررسی منابع داخلی و خارجی انجام گرفته برای ارزیابی کیفیت برنامه درسی، مجموعه‌ای از مهم‌ترین و اساسی‌ترین، ملاک‌ها و شاخص‌های مربوط به برنامه درسی را گردآوری و در قالب یک پرسشنامه (در چهار بخش مجزا مربوط به هر یک از عامل‌ها) محقق ساخته با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین و تنظیم نموده است.

۲- جهت بررسی اعتبار پرسش‌نامه در این تحقیق از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شد تا اطمینان یابیم که پرسش‌نامه، به تعداد کافی پرسش‌های مناسب برای اندازه‌گیری مفهوم مورد سنجش را در برداشته باشد. به بیان دیگر، پرسش‌نامه به گونه‌ای طراحی شده باشد که ابعاد و عناصر ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس را تحت پوشش دقیق قرار دهد. بدین منظور، از نظرات ۳۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی استفاده شد و بر اساس نظرات آن‌ها نقایص پرسش‌نامه برطرف گردید. در ضمن سعی شد پرسش‌نامه مقدمه گویا و مختصر داشته و به‌طور مناسب ویراستاری شده باشد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شده است. مقدار به‌دست‌آمده برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۶ محاسبه گردید. با توجه به این که مقدار به‌دست‌آمده بیشتر از ۰/۷۰ بود، پایایی ابزار اندازه‌گیری قابل قبول تلقی گردید.

۳- توزیع پرسش‌نامه مربوطه بین کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین دانشگاهی به‌منظور گردآوری نظرات آن‌ها و تعیین اعتبار هر یک از این ملاک‌ها و شاخص‌ها طراحی شده.

۴- فرایند توزیع و جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها از متخصصین در طی یک پروسه شش ماه انجام گرفت. نظرات متخصصین در رابطه با هر یک از این و ملاک‌ها و شاخص‌ها را بعد از گذشت شش ماه گردآوری شدند.

۵- کدبندی نظرات کارشناسان و متخصصین و وارد کردن آن در قالب نرم‌افزار (SPSS) و انجام محاسبات آماری.

۶- انجام محاسبات آمار توصیفی (سنجش امتیاز و میزان مطلوبیت هر یک از این ملاک‌ها و شاخص‌ها) و آمار استنباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای). درباره هر کدام ملاحظات در نظر گرفته شده است که شامل؛

مرحله اول: انجام محاسبات آمار توصیفی

- تعیین امتیاز هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: با توجه به میانگین کل امتیازدهی به هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها، وزن‌دهی آن‌ها صورت می‌گیرد تا سطح مطلوبیت هر یک از عوامل مشخص شود. بدین ترتیب به ملاک‌ها و شاخص‌هایی که سطح مطلوبیت آن‌ها

خیلی زیاد است ارزش عددی ۵، سطح زیاد ارزش عددی ۴، سطح متوسط ارزش عددی ۳، سطح کم ارزش عددی ۲ و سطح خیلی کم ارزش عددی ۱ اختصاص داده می‌شود.

- تعیین سطح مطلوبیت هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: برای مشخص کردن سطح مطلوبیت در پژوهش حاضر امتیاز ۵ خیلی زیاد، امتیاز ۴-۴/۹۹ زیاد، امتیاز ۳-۳/۹۹ متوسط، امتیاز ۲-۲/۹۹ کم و حذف سؤال و امتیاز ۱-۱/۹۹ خیلی کم و حذف سؤال می‌باشد.

جدول شماره ۱-مقیاس تبدیل واژه‌های کمی به کیفی در مورد تأثیر عامل‌ها، ملاک‌ها و شاخص‌ها در ارزیابی

معیار تصمیم کمی ←				
۱	۲	۳	۴	۵
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد ← معیار تصمیم کیفی
۱-۱/۹۹	۲-۲/۹۹	۳-۳/۹۹	۴-۴/۹۹	۵ ← معیار تصمیم کمی
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد ← معیار تصمیم کیفی

- نوشتن سطح امتیاز، مطلوبیت و پذیرش هر یک از، ملاک‌ها و شاخص‌ها:

مرحله دوم: انجام محاسبات آمار استنباطی

در اجرای آزمون (تی تک نمونه‌ای با ضریب اطمینان ۰/۹۵ و اشتباه مجاز ۰/۵) در صورتی که مقدار آماره به دست آمده (t) (برای هر یک از ملاک‌ها و شاخص برنامه درسی) با درجه آزادی مشخص (۲۹۹) محاسبه شود و سطح معنی‌داری مشاهده شده (sig) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰,۰۵) شود در این صورت این عامل، ملاک یا شاخص‌ها مورد توافق و تأیید کارشناسان و متخصصین می‌باشد و در صورتی که سطح معنی‌داری مشاهده شده (sig) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰,۰۵) نباشد، بدین معنا می‌باشد که این عامل، ملاک یا شاخص‌ها مورد توافق و تأیید کارشناسان و متخصصین نمی‌باشد.

۷- فرایند تعدیل، تلخیص پرسشنامه

۸- ساخت چارچوب نهایی، ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس و طراحی پرسشنامه‌ها به منظور ارائه چارچوب مورد نظر.

روش‌های تحلیل داده‌ها:

تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق بر اساس دو روش آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. در تجزیه و تحلیل داده‌های به شکل توصیفی از میانگین، واریانس، انحراف استاندارد، خطای استاندارد میانگین استفاده شده و در تجزیه و تحلیل داده‌های به شکل استنباطی از آزمون (t) تک نمونه‌ای (با ضریب اطمینان ۰/۹۵ و اشتباه مجاز ۰/۵) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

- سؤال شماره یک-ملاک‌های ارزیابی از برنامه درسی مدارس متوسطه

استان کهگیلویه و بویراحمد کدامند؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال پژوهش مبنی بر «ملاک‌های ارزیابی از برنامه درسی مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد کدامند» پژوهش حاضر از طریق مطالعه اسناد و مدارک وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهش‌های موجود در داخل کشور و خارج از کشور، پنج ملاک (تناسب برنامه درسی با امکانات مادی-انسانی-مالی، تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه، محتوای برنامه درسی، انعطاف‌پذیری برنامه درسی، رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی) را ارائه داده است. که جهت انجام اعتبارسنجی، این ملاک‌ها را، در قالب پرسشنامه‌ای منسجم با طیف پنج درجه‌ای لیکرت طراحی و تدوین نموده و در اختیار ۳۰۰ تن از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین دانشگاهی قرار داده، پس از گردآوری داده‌های پژوهش، تحلیل انجام شده پیرامون این سؤال در قالب جداول آمار توصیفی (میانگین، خطای استاندارد میانگین، واریانس انحراف استاندارد و سطح مطلوبیت) و آمار استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای) ارائه گردیده است.

جدول شماره ۲-آمار توصیفی مربوط به اعتبارسنجی ملاک‌های برنامه درسی توسط کارشناسان و

متخصصین

ملاک‌ها	میانگین	خطای استاندارد میانگین	واریانس	انحراف استاندارد	سطح مطلوبیت
---------	---------	------------------------	---------	------------------	-------------

۱-تناسب برنامه درسی با امکانات مادی، انسانی و مالی	۴,۳۴۵۸	۰,۰۵۳	۰,۸۳	۰,۹۲۱	زیاد
۲-تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه	۴,۴۲۷	۰,۰۴۴	۰,۵۹	۰,۷۷۴	زیاد
۳-محتوای برنامه درسی	۴,۵۴۴	۰,۰۴۶	۰,۶۵	۰,۸۱۲	زیاد
۴-انعطاف‌پذیری برنامه درسی	۴,۵۲۵	۰,۰۵	۰,۷۵	۰,۸۷۳	زیاد
۵-رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی	۴,۰۲۳	۰,۰۴	۰,۴۲	۰,۶۹۶	زیاد
مقایسه میانگین شاخص‌ها	۴,۳۷۳		زیاد		

(منبع: یافته‌های پژوهش)

با توجه به نتایج حاصل از آمار توصیفی (جدول شماره ۲)، میانگین کل امتیاز ملاک‌ها (۴,۳۷۳) می‌باشند پس دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد. همچنین در این بین ملاک «محتوای برنامه درسی» با امتیاز (۴,۵۲۵) بیشترین میزان امتیازدهی را داشته و ملاک «رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی» با امتیاز (۴,۰۲۳) دارای کمترین میزان امتیازدهی می‌باشد.

جدول شماره ۳. آمار استنباطی مربوط به اعتبارسنجی ملاک‌های برنامه درسی توسط کارشناسان و

متخصصین

ملاک‌ها	تعداد متخصصین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	وضعیت پذیرش
۱-تناسب برنامه درسی با امکانات مادی، انسانی و مالی	۳۰۰	۲۹۰۶۸	۲۹۹	۰	تأیید
۲-تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه	۳۰۰	۳۸۰۴۵	۲۹۹	۰	تأیید
۳-محتوای برنامه درسی	۳۰۰	۳۱۰۶۱	۲۹۹	۰	تأیید
۴-انعطاف‌پذیری برنامه درسی	۳۰۰	۲۲۰۳۸	۲۹۹	۰	تأیید
۵-رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی	۳۰۰	۲۴۰۹۱	۲۹۹	۰	تأیید

(منبع: یافته‌های پژوهش)

بررسی نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (جدول شماره ۳) حاکی از این است که مقدار آماره به دست آمده هر یک از ملاک‌های برنامه درسی مدرسه با درجه آزادی (۲۹۹)، چون سطح معنی‌داری مشاهده شده ($\text{sig}=0$) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰,۰۵) شده پس نتیجه می‌گیریم که این ملاک‌ها توسط کارشناسان و متخصصین مورد تأیید قرار گرفته است و به عنوان ملاک‌های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی کیفیت برنامه درسی می‌باشد.

سؤال شماره دو- شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد کدامند؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال شماره دوم پژوهش مبنی بر «شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد کدامند» پژوهش حاضر از طریق مطالعه اسناد و مدارک وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهش‌های موجود در داخل کشور و خارج از کشور، مهم‌ترین و اساسی‌ترین شاخص‌های (۶۲ شاخص) برای (۵ ملاک تعیین شده برنامه درسی) را ارائه داده است که جهت انجام اعتبارسنجی، شاخص‌ها را در قالب پرسشنامه‌ای منسجم با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین نموده و در اختیار ۳۰۰ تن از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین دانشگاهی قرار داده، پس از گردآوری داده‌های پژوهش، تحلیل انجام شده پیرامون این سؤال در قالب جداول آمار توصیفی (میانگین، خطای استاندارد میانگین، واریانس انحراف استاندارد و سطح مطلوبیت) و آمار استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای) ارائه گردیده است.

جدول شماره ۴- آمار توصیفی مربوط به اعتبارسنجی شاخص‌های برنامه درسی توسط کارشناسان و

متخصصین

۱- تناسب برنامه درسی با امکانات مادی، انسانی و مالی					
نشانه‌ها	میانگین	خطای استاندارد میانگین	واریانس	انحراف استاندارد	سطح مطلوبیت
۱- تناسب برنامه درسی با امکانات و	۴,۱۱	۰,۰۵۰۴	۰,۶۶۲	۰,۵۳۶	زیاد

					تجهیزات آموزشی موجود در مدرسه
زیاد	۰,۶۶۴	۰,۵۴۱	۰,۰۳۸۳	۴,۳۵	۲- میزان استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس
زیاد	۰,۷۱۹	۰,۵۵۳	۰,۰۴۱۵	۴,۰۲۶	۳- میزان تناسب دروس نظری و عملی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی دوره‌ها
زیاد	۰,۷۹۶	۰,۶۵۲	۰,۰۴۵۹	۴,۰۸	۴- نسبت دروس دارای رسانه‌های کمک آموزشی (کتاب راهنمای معلم، کتاب کار، لوح فشرده، فیلم آموزشی و ...) به کل دروس ارائه شده
زیاد	۰,۷۴۸	۰,۵۲۵	۰,۰۴۳۲	۴,۱	۵- تناسب برنامه درسی با توانایی‌ها و مدرک تحصیلی معلمان مربوط به هر درس
زیاد	۰,۷۲۵	۰,۵۴۶	۰,۰۴۱۵	۴,۱۹	۶- تناسب دروس ارائه شده به تعداد معلمان مدرسه
زیاد				۴,۱۶۶	میانگین کل شاخص‌ها
۲- تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه					
زیاد	۰,۸۷۶	۰,۷۶۸	۰,۰۵۰۶	۴,۳۳	۱- تنوع دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر معلمان
زیاد	۱,۰۳۲	۱,۰۶۵	۰,۰۵۹۶	۴,۴۷	۲- تنوع دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر دانش‌آموزان
زیاد	۰,۶۶۸	۰,۴۴۷	۰,۰۳۸۶	۴,۲۳	۳- میزان انطباق برنامه درسی با اهداف، ارزش‌ها و راهبردهای کلی کشور
زیاد	۰,۶۱۲	۰,۳۷۴	۰,۰۳۵۳	۴,۳۸	۴- هماهنگی دروس اختیاری با نیازهای فرد از نظر معلمان

۵- میزان ارتباط متناسب عمودی و افقی میان برنامه‌های درسی	۴,۱۹	۰,۰۵۲	۰,۸۱۲	۰,۹۰۱	زیاد
۶- هماهنگی دروس اختیاری با نیازهای فرد از نظر دانش‌آموزان	۴,۳۱	۰,۰۳۵۳	۰,۳۷۴	۰,۶۱۲	زیاد
۷- میزان تناسب دروس نظری و علمی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی	۴,۵۶	۰,۰۵۲	۰,۸۱۲	۰,۹۰۱	زیاد
میانگین کل شاخص‌ها	۴,۳۴۳				زیاد
۳- محتوای برنامه درسی					
۱- میزان پوشش مطالب در رابطه با هدف‌های آموزشی از نظر معلمین	۴,۵۹	۰,۰۴۸	۰,۶۴۵	۰,۸۵۳	زیاد
۲- میزان ملحوظ داشتن گروه‌های اقلیت اجتماعی	۴,۴۲	۰,۰۳۲	۰,۳۲۱	۰,۶۲۱	زیاد
۳- نسبت سوگیری‌های جنسی و نژادی در محتوای برنامه درسی	۴,۲۱	۰,۰۴۱	۰,۵	۰,۷۰۱	زیاد
۴- درصد کتاب‌های درسی استاندارد به کل کتاب‌های درسی دانش‌آموزان	۴,۴	۰,۰۶۱	۱,۲۱۵	۱,۱۲۱	زیاد
۵- نسبت کتاب‌های درسی بازنگری شده به کل کتاب‌های درسی	۴,۴	۰,۰۴۲	۰,۴۹۱	۰,۷۲۱	زیاد
۶- میانگین فاصله زمانی بازنگری برنامه‌های درسی	۴,۴۵	۰,۰۲۹	۰,۳۸	۰,۶۱۶	زیاد
۷- نسبت کتاب‌های درسی جدیدالتألیف به کل کتاب‌های درسی	۴,۵۴	۰,۰۴۴	۰,۵۱۷	۰,۷۱۹۲	زیاد
۸- میزان تناسب محتوای آموزشی و پرورشی با ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان	۴,۴۲	۰,۰۳۷	۰,۴۷۸	۰,۶۹۱	زیاد
۹- میزان تناسب حجم محتوای آموزشی و پرورشی با زمان (ساعات) تعیین	۴,۴۰۱	۰,۰۴۶	۰,۴۵۲	۰,۷	زیاد

۱۰- میزان استفاده از فناوری اطلاعات در برنامه درسی خود	۴,۵۶۲	۰,۰۴۱۵	۰,۵۷۱	۰,۷۴۶	زیاد
۱۱- میزان کاربردی بودن موضوعات برنامه درسی	۴,۵۸	۰,۰۴۰۵	۰,۵۱۴	۰,۷۴۶۱	زیاد
۱۲- میزان ملحوظ داشتن نظرات متخصصین در تدوین محتوای برنامه درسی	۳,۹۶	۰,۰۵۲۴	۰,۸۲۵	۰,۹	متوسط
۱۳- میزان ملحوظ داشتن فرهنگ و رسوم رسمی جامعه در تدوین محتوای برنامه درسی	۴,۳۴	۰,۰۵۱	۰,۷۸	۰,۸۸	زیاد
۱۴- میزان ملحوظ داشتن نظریه‌های برنامه درسی در تدوین محتوای برنامه درسی	۴,۴۴	۰,۰۵۸	۱,۰۱۱	۱	زیاد
۱۵- تناسب محتوای برنامه درسی با دوره و مقطع تحصیلی دانش‌آموزان	۴,۵۵	۰,۰۴۱	۰,۵۱۵	۰,۷۱	زیاد
۱۶- تناسب استفاده از جدول، نمودار، شکل با متن و محتوا هر بخش	۴,۱۸	۰,۰۵۸	۱,۰۲۵	۱,۰۱۲	زیاد
۱۷- میزان استفاده از رویکردها، محتواها و پژوهش‌های جدید در محتوای درسی	۴,۲۸	۰,۰۵۱	۰,۷۸۷	۰,۸۸۷	زیاد
۱۸- تناسب محتوای درسی با فلسفه تعلیم و تربیت	۴,۵۱	۰,۰۵۳	۰,۸۴۹	۰,۹۲	زیاد
۱۹- تناسب محتوای برنامه درسی با روان‌شناسی یادگیری	۴,۳۵	۰,۰۴۴	۰,۶۰۴	۰,۷۷	زیاد
۲۰- میزان ملحوظ داشتن نظرات دانش‌آموزان در تدوین محتوای برنامه درسی	۴,۳۴	۰,۰۴۶	۰,۶۶	۰,۸۱۲	زیاد
۲۱- میزان ملحوظ داشتن نظرات معلمان در تدوین محتوای برنامه	۴,۴۵	۰,۰۵	۰,۷۶۳	۰,۸۷	زیاد

درسی					
۲۲-تناسب محتوای برنامه درسی با سن دانش‌آموزان	۴,۱۶	۰,۰۴	۰,۴۸۵	۰,۶۹	زیاد
۲۳-تناسب محتوای برنامه درسی با جنس دانش‌آموزان	۴,۲۹	۰,۰۴۵	۰,۶۳۱	۰,۷۹	زیاد
۱۴-میزان خلاقیت و نوآوری در تدوین محتوای برنامه درسی	۴,۴۵	۰,۰۴۶	۰,۶۵۸	۰,۸۱	زیاد
۲۵-میزان روشی و دقت در عرضه مفاهیم درسی	۴,۰۶	۰,۰۳۴	۰,۵۹	۰,۸۱	زیاد
میانگین کل شاخص‌ها	۴,۴۳۲			زیاد	
۴-انعطاف‌پذیری در ارائه برنامه درسی					
۱- وجود فعالیت‌های فوق برنامه و همسو بودن آن‌ها با برنامه‌های درسی	۴,۳۳	۰,۰۳۸	۰,۴۴۱	۰,۶۶۴	زیاد
۲- عرضه مطالب از طریق مطرح کردن موضوعاتی که باعث برانگیختن یادگیرنده شود	۴,۰۲۱	۰,۰۴۴	۰,۵۸	۰,۷۶۲	زیاد
۳- میزان تناسب دروس نظری و عملی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی دوره‌ها	۴,۱۸	۰,۰۴	۰,۴۹۴	۰,۷۰۳	زیاد
۴-میزان عرضه منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر دانش‌آموزان	۴,۳۴	۰,۰۴۵۱	۰,۶۲۸	۰,۷۹۲	زیاد
۵-میزان روشی و دقت در ارائه مفاهیم درسی با استفاده از فناوری آموزش	۴,۱۸	۰,۰۵۱	۰,۷۸۴	۰,۸۸۵	زیاد
۶-میزان استفاده از راهبردهای یاددهی و یادگیری متنوع برای ارائه محتوای برنامه درسی	۴,۵۱	۰,۰۵۷	۰,۸۳۵	۰,۹۱۳	زیاد
۷- تناسب برنامه‌های درسی با نیازهای فراگیران (ایجاد پایه علمی،	۴,۳۹	۰,۰۴۹	۰,۷۲۸	۰,۸۵۳	زیاد

مهارتی و نگرشی قابل قبول) و جامعه					
۸- تناسب برنامه درسی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر دانش‌آموزان	۴,۲۲	۰,۰۵۲	۰,۸۱۳	۰,۹۰۱	زیاد
۹- تناسب برنامه درسی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر معلمان	۴,۲۹	۰,۰۴۹۱	۰,۷۲۹	۰,۸۵۴	زیاد
۱۰- میزان انعطاف‌پذیری دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر	۴,۵۲	۰,۰۵۷۶	۰,۹۹۶	۰,۹۹۸	زیاد
۱۱- وجود فعالیت‌های فوق برنامه و همسو بودن آن‌ها با برنامه‌های درسی	۴,۵۳	۰,۰۴۳	۰,۵۷۵	۰,۷۵۸	زیاد
۱۲- میزان مشارکت معلمان در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی	۴,۵۸	۰,۰۴۵	۰,۶۱۴	۰,۷۸۳	زیاد
۱۳- میزان آزادی معلم در انتخاب روش ارائه تدریس متناسب با محتوای برنامه درسی	۴,۵۱	۰,۰۳۹	۰,۴۶۵	۰,۶۸۱	زیاد
۱۴- نسبت کتاب‌های درسی بازنگری شده به کل کتاب‌های درسی	۴,۴۰۳	۰,۰۴۳	۰,۵۸	۰,۷۶۱	زیاد
۱۵- میانگین فاصله زمانی بازنگری برنامه‌های درسی	۴,۳۶	۰,۰۵۲۱	۰,۸۱۵	۰,۹۰۲	زیاد
۱۶- نسبت کتاب‌های درسی جدیدالتألیف به کل کتاب‌های درسی	۴,۳۴۱	۰,۰۴۸۱	۰,۶۹۶	۰,۸۳۴	زیاد
میانگین کل شاخص‌ها	۴,۳۵			زیاد	
۵- رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی					
۱- میزان رضایت دانش‌آموزان از حجم محتوای برنامه درسی	۴,۱۲	۰,۰۳۷۴	۰,۷۳	۰,۸۵۷۶	زیاد
۲- میزان رضایت دانش‌آموزان از کاربردی بودن برنامه‌های درسی	۴,۲۲	۰,۰۳۲۷	۰,۴۷	۰,۶۹۶۴	زیاد
۳- میزان رضایت دانش‌آموزان از به	۴,۱۹	۰,۰۴۳۶	۰,۴۵	۰,۷۰۰۴	زیاد

					روز بودن برنامه‌های درسی
زیاد	۰,۷۴۶۱	۰,۵۴	۰,۰۴۰۵	۴,۴۸۳	۴- میزان رضایت دانش‌آموزان از کفایت برنامه‌های درسی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان
زیاد	۰,۷۶۱۹	۰,۵۷	۰,۰۴۳۹	۴,۱۹۳	۵- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت در خواندن نمودارها و جداول
زیاد	۰,۸۷۲	۰,۷۶	۰,۰۵۶	۴,۰۹	۶- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت در خواندن نقشه‌ها در
زیاد	۰,۷۷۷	۰,۵۸	۰,۰۴۳۳	۴,۰۱	۷- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت مطالعه متن کتاب از نظر دانش‌آموزان
زیاد	۰,۸۱۳۹	۰,۶۷	۰,۰۴۳۱	۴,۴۵	۸- میزان رضایت دانش‌آموزان مقاطع بالاتر از کفایت برنامه‌های درسی دوره قبلی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان
زیاد				۴,۲۱۹	میانگین کل شاخص‌ها رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی
زیاد				۴,۳۰۲	میانگین کل شاخص‌های برنامه درسی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

با توجه به نتایج حاصل از آمار توصیفی (جدول شماره ۴)؛ از بین شاخص‌های «تناسب برنامه درسی با امکانات مادی، انسانی و مالی»، شاخص «میزان استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس» با امتیاز ارزیابی (۴,۳۵) بالاترین و شاخص «تناسب برنامه درسی با توانایی‌ها و مدرک تحصیلی معلمان مربوط به هر درس» با امتیاز (۴,۱) (کمترین میزان امتیاز را داشته است. میانگین کل شاخص‌ها، (۴,۱۶۶۷) ارزیابی شده است.

از این بین شاخص‌های «تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه»، شاخص «میزان ارتباط متناسب عمودی و افقی میان برنامه‌های درسی» با امتیاز ارزیابی (۴,۱۹) بیشترین و

شاخص «میزان تناسب دروس نظری و عملی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۶) کمترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص - ها، (۴,۳۴۳۱) ارزیابی شده است.

از این بین شاخص‌های «محتوای برنامه درسی»، شاخص‌های «میزان پوشش مطالب در رابطه با هدف‌های آموزشی از نظر معلمان» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۹)، شاخص «میزان کاربردی بودن موضوعات برنامه درسی» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۸)، شاخص «میزان استفاده از فناوری اطلاعات در برنامه درسی خود» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۶۲)، بیشترین و شاخص «میزان ملحوظ داشتن نظرات متخصصین در تدوین محتوای برنامه درسی» با امتیاز ارزیابی (۳,۹۶۳) کمترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص‌ها، (۴,۴۳۲۱) ارزیابی شده است.

از این بین شاخص‌های «انعطاف‌پذیری در ارائه برنامه درسی»، شاخص‌های «میزان مشارکت معلمان در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۸۳)، «میزان آزادی معلم در انتخاب روش ارائه تدریس متناسب با محتوای برنامه درسی» با امتیاز ارزیابی (۴,۵۱۳) بیشترین و شاخص «میزان عرضه منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر دانش‌آموزان» با امتیاز ارزیابی (۴,۲۱) دارای کمترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص‌ها، (۴,۳۵۰۷) ارزیابی شده است.

از این بین شاخص‌های «رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی»، شاخص‌های «میزان رضایت دانش‌آموزان مقاطع بالاتر از کفایت برنامه‌های درسی دوره قبلی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان» با امتیاز ارزیابی (۴,۴۵)، شاخص «میزان رضایت دانش‌آموزان از کفایت برنامه‌های درسی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان» با امتیاز ارزیابی (۴,۴۸۳) بیشترین و شاخص «میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت مطالعه متن کتاب از نظر دانش‌آموزان» با امتیاز ارزیابی (۴,۰۱) دارای کمترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص‌های «فضای ورزشی» (۴,۳۰۲۴) ارزیابی شده است.

جدول شماره ۵- آمار استنباطی مربوط به اعتبارسنجی شاخص‌های برنامه درسی توسط کارشناسان و

متخصصین

۱- تناسب برنامه درسی با امکانات مادی، انسانی و مالی					
نشانه‌ها	تعداد متخصصین	t	Df	سطح معناداری	وضعیت پذیرش
۱- تناسب برنامه درسی با امکانات و تجهیزات آموزشی موجود در مدرسه	۳۰۰	۱۹,۸۷	۲۹۹	۰	تأیید
۲- میزان استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس	۳۰۰	۲۳,۰۸	۲۹۹	۰	تأیید
۳- میزان تناسب دروس نظری و عملی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی دوره‌ها	۳۰۰	۱۹,۷۱	۲۹۹	۰	تأیید
۴- نسبت دروس دارای رسانه‌های کمک آموزشی (کتاب راهنمای معلم، کتاب کار، لوح فشرده، فیلم آموزشی و ...) به کل دروس ارائه شده	۳۰۰	۲۲,۳۹	۲۹۹	۰	تأیید
۵- تناسب برنامه درسی با توانایی‌ها و مدرک تحصیلی معلمان مربوط به هر درس	۳۰۰	۱۹,۲۷	۲۹۹	۰	تأیید
۶- تناسب دروس ارائه شده به تعداد معلمان مدرسه	۳۰۰	۲۳,۱۱	۲۹۹	۰	تأیید
۲. تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه					
۱- تنوع دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر معلمان	۳۰۰	۳۶,۵۹	۲۹۹	۰	تأیید
۲- تنوع دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر دانش‌آموزان	۳۰۰	۲۳,۳۵	۲۹۹	۰	تأیید

تأیید	۰	۲۹۹	۴۱,۶۶	۳۰۰	۳- میزان انطباق برنامه درسی با اهداف، ارزش‌ها و راهبردهای کلی کشور
تأیید	۰	۲۹۹	۲۷,۵۸	۳۰۰	۴- هماهنگی دروس اختیاری با نیازهای فرد
تأیید	۰	۲۹۹	۴۵,۹	۳۰۰	۵- میزان ارتباط متناسب عمودی و افقی میان برنامه‌های درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۳۳,۸۱	۳۰۰	۶- هماهنگی دروس اختیاری با نیازهای فرد
تأیید	۰	۲۹۹	۲۹,۲۲	۳۰۰	۷- میزان تناسب دروس نظری و علمی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی
۳- محتوای برنامه درسی					
تأیید	۰	۲۹۹	۳۶,۵۴	۳۰۰	۱- میزان پوشش مطالب در رابطه با هدف‌های آموزشی از نظر معلمان
تأیید	۰	۲۹۹	۲۶,۷۲	۳۰۰	۲- میزان ملحوظ داشتن گروه‌های اقلیت اجتماعی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۱,۶۱	۳۰۰	۳- نسبت سوگیری‌های جنسی و نژادی در محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۲۶	۳۰۰	۴- درصد کتاب‌های درسی استاندارد به کل کتاب‌های درسی دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۷۲	۳۰۰	۵- نسبت کتاب‌های درسی بازنگری شده به کل کتاب‌های درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۱,۰۳	۳۰۰	۶- میانگین فاصله زمانی بازنگری برنامه‌های درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۵۷	۳۰۰	۷- نسبت کتاب‌های درسی جدیدالتألیف به کل کتاب‌های درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۱۸,۵۵	۳۰۰	۸- میزان تناسب محتوای آموزشی و

					پرورشی با ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۲۱,۰۴	۳۰۰	۹- میزان تناسب حجم محتوای آموزشی و پرورشی با زمان (ساعات) تعیین
تأیید	۰	۲۹۹	۲۵,۰۵	۳۰۰	۱۰- میزان استفاده از فناوری اطلاعات در برنامه درسی خود
تأیید	۰	۲۹۹	۲۱,۱۹	۳۰۰	۱۱- میزان کاربردی بودن موضوعات برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۵۵	۳۰۰	۱۲- میزان ملحوظ داشتن نظرات متخصصین در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۶,۲۷	۳۰۰	۱۳- میزان ملحوظ داشتن فرهنگ و رسوم رسمی جامعه در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۱۷,۹۶	۳۰۰	۱۴- میزان ملحوظ داشتن نظریه‌های برنامه درسی در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۳۷,۳۷	۳۰۰	۱۵- تناسب محتوای برنامه درسی با دوره و مقطع تحصیلی دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۱۶,۴۷	۳۰۰	۱۶- تناسب استفاده از جدول، نمودار، شکل با متن و محتوا هر بخش
تأیید	۰	۲۹۹	۲۳,۱۵	۳۰۰	۱۷- میزان استفاده از رویکردها، محتواها و پژوهش‌های جدید در محتوای درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۱۹,۱۷	۳۰۰	۱۸- تناسب محتوای درسی با فلسفه تعلیم و تربیت
تأیید	۰	۲۹۹	۳۰,۱۶	۳۰۰	۱۹- تناسب محتوای برنامه درسی با روان‌شناسی یادگیری
تأیید	۰	۲۹۹	۲۸,۵۷	۳۰۰	۲۰- میزان ملحوظ داشتن نظرات

					دانش‌آموزان در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۷۹	۳۰۰	۲۱- میزان ملحوظ داشتن نظرات معلمان در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۳۷,۶۴	۳۰۰	۲۲- تناسب محتوای برنامه درسی با سن دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۲۸,۲۷	۳۰۰	۱۳- تناسب محتوای برنامه درسی با جنس دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۲۶,۷۶	۳۰۰	۲۴- میزان خلاقیت و نوآوری در تدوین محتوای برنامه درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۵۳	۳۰۰	۲۵- میزان روشی و دقت در عرضه مفاهیم درسی
۴- انعطاف‌پذیری در ارائه برنامه درسی					
تأیید	۰	۲۹۹	۲۳,۵۳	۳۰۰	۱- وجود فعالیت‌های فوق برنامه و همسو بودن آن‌ها با برنامه‌های درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۳۰,۶۳	۳۰۰	۲- عرضه مطالب از طریق مطرح کردن موضوعاتی که باعث برانگیختن یادگیرنده شود
تأیید	۰	۲۹۹	۲۲,۳۸	۳۰۰	۳- میزان تناسب دروس نظری و عملی و آزمایشگاهی (کارگاهی) در برنامه‌های درسی دوره‌ها
تأیید	۰	۲۹۹	۳۷,۷۶	۳۰۰	۴- میزان عرضه منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر دانش‌آموزان
تأیید	۰	۲۹۹	۱۹,۱	۳۰۰	۵- میزان روشی و دقت در عرضه مفاهیم درسی
تأیید	۰	۲۹۹	۱۷,۸۹	۳۰۰	۶- میزان استفاده از راهبردهای یاددهی و یادگیری متنوع برای ارائه محتوای برنامه

درسی					
۷- تناسب برنامه‌های درسی با نیازهای فراگیران (ایجاد پایه علمی، مهارتی و نگرشی قابل قبول) و جامعه	۳۰۰	۳۷,۱۳	۲۹۹	۰	تأیید
۸- تناسب برنامه درسی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر دانش‌آموزان	۳۰۰	۲۴,۹۷	۲۹۹	0.000	تأیید
۹- تناسب برنامه درسی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر معلمان	۳۰۰	۲۶,۵۴	۲۹۹	۰	تأیید
۱۰- میزان انعطاف‌پذیری دروس دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران و جامعه از نظر	۳۰۰	۳۷,۸۵	۲۹۹	۰	تأیید
۱۱- وجود فعالیت‌های فوق برنامه و همسو بودن آن‌ها با برنامه‌های درسی	۳۰۰	۴۱,۸۹	۲۹۹	۰	تأیید
۱۲- میزان مشارکت معلمان در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی	۳۰۰	۲۸,۲۶	۲۹۹	۰	تأیید
۱۳- میزان آزادی معلم در انتخاب روش ارائه تدریس متناسب با محتوای برنامه درسی	۳۰۰	۳۶,۹۲	۲۹۹	۰	تأیید
۱۴- نسبت کتاب‌های درسی بازنگری شده به کل کتاب‌های درسی	۳۰۰	۳۱,۹۷	۲۹۹	۰	تأیید
۱۵- میانگین فاصله زمانی بازنگری برنامه‌های درسی	۳۰۰	۲۸,۰۲	۲۹۹	۰	تأیید
۱۶- نسبت کتاب‌های درسی جدیدالتألیف به کل کتاب‌های درسی	۳۰۰	۲۳,۹	۲۹۹	۰	تأیید
۵-رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی					
۱-میزان رضایت دانش‌آموزان از حجم محتوای برنامه درسی	۳۰۰	۲۲,۵۵	۲۹۹	۰	تأیید

۲- میزان رضایت دانش‌آموزان از کاربردی بودن برنامه‌های درسی	۳۰۰	۲۶,۲۷	۲۹۹	۰	تأیید
۳- میزان رضایت دانش‌آموزان از به روز بودن برنامه‌های درسی	۳۰۰	۱۷,۹۶	۲۹۹	۰	تأیید
۴- میزان رضایت دانش‌آموزان از کفایت برنامه‌های درسی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان	۳۰۰	۳۷,۳۷	۲۹۹	۰	تأیید
۵- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت در خواندن نمودارها و جداول	۳۰۰	۱۶,۴۷	۲۹۹	۰	تأیید
۶- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت در خواندن نقشه‌ها در	۳۰۰	۲۳,۱۵	۲۹۹	۰	تأیید
۷- میزان رضایت دانش‌آموزان از سهولت مطالعه متن کتاب از نظر دانش‌آموزان	۳۰۰	۱۹,۱۷	۲۹۹	۰	تأیید
۸- میزان رضایت دانش‌آموزان از کفایت برنامه‌های درسی در ایجاد قابلیت‌های لازم در آنان	۳۰۰	۳۰,۱۶	۲۹۹	۰	تأیید

(منبع: یافته‌های پژوهش)

بررسی نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (جدول شماره ۵) حاکی از این است که مقدار آماره به‌دست‌آمده هر یک از شاخص‌های برنامه درسی مدارس با درجه آزادی (۲۹۹)، چون سطح معنی‌داری مشاهده شده ($\text{sig}=0.000$) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰,۰۵) شده پس نتیجه می‌گیریم که این شاخص‌ها توسط کارشناسان و متخصصین مورد تأیید قرار گرفته است و به عنوان شاخص‌های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

از جمله مشکل‌ترین فعالیت‌ها در نظام آموزش عالی، ارزشیابی است. با استفاده از ارزشیابی می‌توان در رابطه با میزان تحقق اهداف آموزشی قضاوت و تصمیم‌گیری انجام داد. محتوای برنامه‌های درسی در آموزش پرورش از جمله ارکان اساسی این نظام به شمار می‌آیند که بایستی دائماً مورد ارزشیابی قرار بگیرند. ارزشیابی از برنامه درسی همان‌طور که ذکر شد با استفاده از ملاک‌ها و شاخص‌ها امکان‌پذیر است. این ملاک‌ها و شاخص‌ها می‌توانند کیفیت محتوای برنامه‌های درسی را مورد سنجش و قضاوت قرار دهند. در آموزش پرورش باید کمیته‌ای برای ارزشیابی محتوای برنامه‌های درسی وجود داشته باشد. وظیفه این کمیته باید مراقبت از تضمین کیفیت در محتوای برنامه‌های درسی باشد. توجه به ملاک‌ها و شاخص‌ها، به کمیته ارزیابی کمک خواهد نمود که کیفیت محتوا را در سطح قابل قبولی نگه‌داری نمایند. لذا لازم است که ملاک‌ها و شاخص‌ها به دقت تعیین و تعریف شوند تا بتوان این وظیفه را به نحو احسن انجام داد. پژوهش حاضر با بررسی منابع وزارت آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مطالعات انجام گرفته در خارج از کشور، مجموعه‌ای از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌ها را برای ارزیابی از کیفیت انتخاب و در قالب پرسشنامه‌ای محقق ساخته تدوین کرده است. پژوهش، پنج ملاک (تناسب برنامه درسی با امکانات مادی-انسانی-مالی، تناسب برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه، محتوای برنامه درسی، انعطاف‌پذیری برنامه درسی، رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی) را ارائه داده است. همچنین برای (پنج ملاک مذکور) مهم‌ترین و اساسی‌ترین شاخص‌ها (۶۲ شاخص) را ارائه داده است. جهت اعتبارسنجی هر یک از این ملاک‌ها و شاخص‌ها، پرسشنامه تدوین شده را در اختیار کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد و متخصصین ارزیابی کیفیت در عرصه دانشگاهی قرار داده است. بعد از گردآوری داده‌ها و انجام محاسبات آماری، نتایج بیانگر این است که از میان ملاک‌های برنامه درسی، ملاک «محتوای برنامه درسی» با امتیاز (۴,۵۲۵) بیشترین میزان امتیازدهی را داشته است که بیانگر اهمیت و نقش اساسی می‌باشد که کارشناسان و متخصصین برای «محتوای برنامه درسی» در ارزیابی از کیفیت قائل هستند. همچنین ملاک «رضایت دانش‌آموزان از برنامه‌های درسی» با امتیاز (۴,۰۲۳) دارای

کمترین میزان امتیازدهی می‌باشد. به‌طور کلی میانگین کل امتیاز ملاک‌های برنامه درسی (۴,۳۷۳) ارزیابی شده، پس دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد. بنابراین ملاک‌های ارائه شده برای برنامه درسی از اعتبار لازم جهت ارزیابی از کیفیت برنامه درسی را دارا می‌باشند. همچنین بررسی نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (جدول شماره ۳) حاکی از این است که مقدار آماره به‌دست‌آمده هر یک از ملاک‌های برنامه درسی مدرسه با درجه آزادی (۲۹۹)، چون سطح معنی‌داری مشاهده شده ($\text{sig}=0,000$) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰,۰۵) شده پس نتیجه می‌گیریم که این ملاک‌ها توسط کارشناسان و متخصصین مورد تأیید قرار گرفته است و به عنوان ملاک‌های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی کیفیت برنامه درسی می‌باشد.

از میان شاخص‌های پنج ملاک مطرح شده در این پژوهش، مجموع میانگین شاخص‌های «محتوای برنامه درسی» (۴,۴۳۲۱) و «انعطاف‌پذیری در ارائه برنامه درسی» (۴,۳۵۰۷)، بیشترین میزان امتیازدهی را توسط کارشناسان و متخصصین داشته که بیانگر نقش و اهمیت محتوای برنامه درسی و انعطاف‌پذیری و بروز بودن این دو در ارزیابی از کیفیت برنامه درسی می‌باشد. به‌طور کلی نتایج تجزیه و تحلیل شاخص‌های (پنج ملاک مطرح شده) برنامه درسی بیانگر این است که میانگین کل شاخص‌ها (۴,۳۰۲۴) ارزیابی شده، پس این شاخص‌ها دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشند و از اعتبار لازم جهت ارزیابی از کیفیت امکانات و تجهیزات در مدارس را دارا می‌باشند. نتایج حاصل از اجرای آزمون (t) در مورد هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌های «برنامه درسی»، حاکی از این است که، این ملاک‌ها و شاخص‌های «برنامه درسی» مورد توافق و تأیید کارشناسان و متخصصین می‌باشند و برای ارزیابی از کیفیت برنامه درسی از کفایت لازم برخوردار هستند.

در مقام مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با ادبیات پژوهشی موجود، می‌توان گفت که، تمامی کارهای انجام گرفته، ابعاد، وسعت مطالعاتی و معیارهای دقیق و کمی در تدوین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از کیفیت برنامه درسی را نداشته‌اند. همچنین، مطالعات انجام گرفته، به انجام اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های پیشنهادی خود، جهت مشخص

کردن وزن و مطلوبیت آن‌ها نپرداخته‌اند. بنابراین، از این جهات، می‌توان گفت این پژوهش در میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز می‌باشد. درنهایت، نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر اهمیت این نکته می‌باشد که چارچوب پیشنهادی برای ارزیابی از کیفیت برنامه درسی متوسطه، موفقیت لازم را داشته و می‌تواند برای سنجش کیفیت برنامه درسی مدارس متوسطه کشور بکار گرفته شود.

منابع

- بارزگان، عباس. (۱۳۸۰). «ارزشیابی آموزشی: مفاهیم الگوها و فرایند عملیاتی». تهران، انتشارات سمت، چاپ اول.
- بارزگان، عباس. (۱۳۷۲). «سیستم نشانگرهای آموزشی و کاربرد آن در تحلیل کارایی دانشگاهی». نشریه علوم تربیتی دانشگاه تهران، سال شانزدهم، شماره ۱۲، ص ۲.
- بختیاری، ابوالفضل. (۱۳۸۳). «استاندارد، استانداردسازی و اعتبارسنجی (تضمین کیفیت) در نظام آموزشی». مجموعه مقالات اولین همایش استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- بقایی شیوا، نعمت الله. (۱۳۷۴). «بررسی و طراحی الگوی ارزیابی مناسب برای اعتباربخشی دبیرستان‌های نظام جدید آموزش متوسطه». تهران، دانشگاه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- پازارگادی، مهنوش. (۱۳۸۳). «الگوی برای اعتباربخشی (تضمین کیفیت) در آموزش و پرورش». مجموعه مقالات اولین همایش استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- جوادی، محمدجعفر. (۱۳۸۸)، «ضرورت و چگونگی ایجاد تضمین کیفیت در آموزش و پرورش»، ماهنامه پژوهشنامه آموزشی، شماره ۱۱۸.

- ریبیعی، محمد و همکاران. (۱۳۸۶). «مقایسه نرخ‌های آموزشی و کیفیت آموزش و پرورش نمونه‌های برتر مدارس دولتی و غیرانتفاعی استان چهارمحال و بختیاری». فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال ششم، شماره ۱۹.
- رجایی پور، سعید و همکاران. (۱۳۸۶). «بررسی شاخص‌های مطلوب در فرایند ارزشیابی مدیریت مدارس از دیدگاه مدیران و دبیران متوسطه شهرکرد». فصل‌نامه مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد واحد گرمسار، سال اول، شماره ۲.
- عبداللهی، بیژن. (۱۳۸۶)، «طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی». فصل‌نامه تعلیم و تربیت، سال بیست و سوم، شماره ۲.
- علیاری، شهلا و همکاران. (۱۳۹۰). «تدوین و استانداردسازی شاخص‌های ارزشیابی کیفیت و اعتبارسنجی برنامه درسی دور کارشناسی پیوسته رشته پرستاری دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور». مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران- سال دهم شماره ۱.
- میرزاحمدی، محمد حسن. (۱۳۸۵). «مبانی نظری احصاء شاخص‌های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش». دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
- یادگارزاده، غلام رضا. (۱۳۸۸). «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش؛ فرصت‌ها و تهدیدها». فصلنامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۷.
- یادگارزاده، غلام رضا (۱۳۸۸). «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش»، فصلنامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۸.
- یوسفی، علی رضا و همکاران. (۱۳۸۶). «شاخص‌های سنجش کار آیی درونی در دانشگاه‌های علوم پزشکی». مجله آموزش در علوم پزشکی، شماره ۷.
- Anderson, L. (2011). "Inii aatrrs frf Qaality sss cccccc in cccorrrr y tttttt tnn". Reterived from: <http://www.bceqa.ca>.
- Battana, N.(۱۹۹۶) iiiii ttt rr frf rrrfnnnnnn of cccctt iolll yystmm". IIEP-NO4-Paris-UNESCO.
- Banathy, B. H. (2000), "Tee vvolution ff yyttmns iqii yy", paper presented at International Electronic Seminar on Wholeness, International Society for

the Systems Sciences, available at: [www. newciv. Org / ISSS Seminaronwholeness. html](http://www.newciv.Org / ISSS Seminaronwholeness.html) (accessed 22 June 2005).

Catton, P. A., Tallett, S. E., Sugar, L., & Rothman, A. I. (1999). A guide to internal program evaluation for program directors. *AlIII s-lllll Collee ff iiii i nn nm nnnnnno of Caaaaa*, 22(8), 441-448.

Middle States Association of Colleges and Schools phladelphia . Commissions on Elementary and Secondary Schools (2009).”*staaaard frr cccrdditation frr sllll ”*1 Reterived from: www.msa-cess.org/Accreditation/Standards.

Ministry of Education, Hong Kong. (2011). “*Accccc cd cccrdditatinn tt aaards frr Qaality hhholl sss tsss*”. Reterived from: <http://www.edu.tw/files/publication>.

NCES. (2000). Monitoring School Quality: and Indicator Reports,. USA Department of Education. Office of Educational Research and Improvement National Center of Educational Statistics.

OESD. (1998). “*A glnnee ff eaaaation-ODDD iiii aatrrs* “-center of education research and innovition. Paris.

Willis, C.A.J. (2003). “*Tee vvalttt inn ff piiinii pll s add the imprvvnnnnnt ff iiii i ll tttt tt soool*””. UMI ProQuest Digital Dissertations. University OF Massachusetts Amherst. Retrived from: Web: <http:// www.lib.umi.com>